
tie – ziet men vergelijkbare problemen rond religieuze gehoorzaamheid tegenover het ordesgezag bij Lambertus Dirix. Deze was priester van het bisdom Luik en professor in de filosofie te Rolduc toen hij in 1835 besloot te Sint Truiden bij de Minderbroeders in te treden. Hij ijverde daar, achter de rug en tegen bevelen van zijn provinciale en generale ordesoversten in, voor een onafhankelijke Belgische Minderbroedersprovincie, zonder de in zijn ogen voor de religieuze observantie gevaarlijke en dus verfoeilijke staties in het Noorden. Met hulp van de Belgische bisschoppen wist hij dat, tegen het hoogste ordesgezag in, door te drijven.³¹

Dit soort spanningen, en de terugslag wanneer hooggestemd idealisme breekt, vindt ook zijn weerslag in de uittredingsstatistiek. Het is opvallend, dat van de in 1853 aanwezige precies 200 geprofeste medebroeders – de bij Vree genoemde Dijkmans is dan al weg – er in de periode 1853-1877 tien priesters na professie en priesterwijding zijn uitgetreden, alsook een lekebroeder. Onder de uitgetreden zijn Gillet en de eveneens door Vree genoemde Bolswarder pastoor Ranshuysen.³² Van de ruim 500 plechtig geprofesten in de periode 1853-1900 zijn er op den duur acht uitgetreden, een verschil van respectievelijk 5,5 en 1,5 procent.

Voor allen gold: voor wie priesterschap of na de professie een religieuze orde verliet waren de toekomstperspectieven op een hen mijdend katholiek erf ongunstig. Al eerder, in de 18^e eeuw, zochten daarom uittredende Belgen het protestantse Noorden op. Tegelijkertijd wordt, bij contactopname met de Reformata, een toch heel andere, voor betrokkene geheel vreemde wereld betreden. Men kan het gevoel krijgen tussen twee stoelen te vallen. De blijkbaar niet bewaarde brief – of waren het brieven? – van Kraaijvanger uit Oudewater wordt dus pijnlijk gemist. Want waarom schreef Kraaijvanger in 1853 naar Groningen, en niet naar het dichtbij gelegen Utrecht of Leiden? Hebben geschriften van, of uit de kring van Hofstede de Groot hem het gevoel gegeven in het hoge Noorden beter gehoor te vinden? Mocht hiervan iets in de latere gesprekken met bisschop Van Vree ter sprake gekomen zijn, dan zal deze van zijn gesprekken, buiten de brieven, niets hebben opgeschreven. Dat was ook later geen gewoonte.

De afscheidsbrief die Kraaijvanger in maart of april 1855 aan zijn provinciaal zou hebben geschreven, heb ik in zijn persoonsmap niet aangetroffen. Dit hoewel in het algemeen zulke *in rechte belangrijke* brieven ook vóór 1925 goed bewaard zijn gebleven.³³ In ieder geval lijken de kaarten toch iets anders te liggen dan Kraaijvanger aan zijn nieuwe vrienden en opdrachtgevers (apologia pro vita sua!) voorstelde. En liggen mogelijk hier ook sleutels, waarom Van der Hoeve en Horst bij het schrijven van *Van Rome naar Christus* zo nadrukkelijk helpen moesten.

³¹ Tot 1842 vielen Vlaams Brabant en Limburg onder de Nederlandse provincie. De Kok, *Acht eeuwen*, 265vv.

³² Zie voor B.H. Dijkmans, H.J. Gillet en H.W. Ranshuysen: Vree, 'Onze Pater', m.n. 6, 9, 16.

³³ Poolman drukt een brief, d.d. 30 juli 1855, van De Bruin aan de inmiddels naar de H. Kerk teruggekeerde Kraaijvanger af, waarin de provinciaal terugverwijst naar diens 'letteren ... waardoor UwEerw. mij van uw voornemen om Franeker te verlaten, te kennen gaf'; *Onze pater*, 132v. Vgl. Vree, 'Onze Pater', 3.